

سرشناسه: محمد شواط، حسین
عنوان و نام پدیدآور: حجیت سنت و تاریخ آن
مشخصات نشر: تهران: احسان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۴۹۶ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۱۳۹-۰
شماره اثر: ۵۵۵: احمدی، فایق، ۱۳۴۸-، مترجم
شمار کتابشناسی ملی: ۳۸۳۷۶۱۸

تهران، خیابان انقلاب، راه پله، دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، شماره ۴۰۶.

www.nashrehsan.com

تلفن: ۶۶۹۵۴۴۰۴

حجیت سنت و تاریخ آن

مؤلف: دکتر حسین بن محمد شواط

مترجم: فائق احمدی

ناشر: نشر احسان

چاپخانه: چاپ مهارت

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۱۳۹-۷

فهرست

۱۵	مقدمه‌ی مترجم
۲۱	فصل اول: مقدمه‌ی روش سنت
۲۱	دیباجه
۲۳	اهمیت موضوع
۲۵	اهداف آموزشی این درس
۲۷	منابع و مراجع اساسی
۳۱	بخش اول: تاریخ سنت
۳۳	حجیت سنت و تاریخ آن
۳۳	الف) تاریخ سنت
۳۷	مبحث اول: تعریف سنت و بیان انواع آن
۳۸	اهداف خاص
۳۹	تعریف سنت و بیان انواع آن
۳۹	الف. تعریف سنت

- ۳۹..... ۱. معنای لغوی سنت
- ۴۳..... ۲. معنای اصطلاحی سنت
- ۴۳..... الف) اصطلاح عام سنت
- ۴۵..... ب) اصطلاحات خاص سنت
- ۴۵..... ۱. سنت در نزد محدثین
- ۴۶..... ۲. سنت از نظرگاه اصولیون
- ۴۷..... ۳. سنت از دیدگاه فقها
- ۵۰..... ۴. سنت در تعریف علمای عقیده
- ۵۳..... ب) انواع سنت
- ۵۳..... آنچه از رسول الله ﷺ صادر شده است
- ۵۴..... اقسام سنت
- ۵۵..... ۱. اقسام سنت به اعتبار وحی بودن آن
- ۵۶..... الف) سنت به این اعتبار که وحی است
- ۶۳..... تصریح به وحی بودن سنت در بسیاری از احادیث
- ۶۴..... نقل قول‌هایی از سلف مبنی بر وحی بودن سنت
- ۶۷..... ب) بخش دوم از سنت که به انگیزه‌ی غیر تبلیغ از ایشان صادر شده است
- ۷۱..... ۲. اقسام سنت از حیث صدورشان از پیامبر ﷺ
- ۷۸..... منابع کمکی
- ۷۹..... خودآزمایی
- ۸۱..... مبحث دوم: سنت در عصر نبوی
- ۸۲..... اهداف ویژه
- ۸۳..... مبحث دوم: سنت در عصر نبوی

۸۳	پیشگفتار
۸۴	۱. ویژگی های فردی رسول الله ﷺ
۱۰۵	۲. جوهره‌ی سنت
۱۰۷	۳. روش صحابه در پذیرش و دریافت سنت
۱۱۴	۴. عوامل انتشار سنت در عصر نبوی
۱۲۰	منابع کمکی
۱۲۱	خبر، زمایی
۱۲۳	فصل دوم
۱۲۳	مبحث سه نسبت در عصر صحابه و تابعین
۱۲۴	اهداف راهبردی بنی حبت
۱۲۷	سنت در عصر صحابه و تابعین
۱۲۷	پیشگفتار
۱۳۰	۱. پای بندی صحابه و تابعین به سنت
۱۳۵	ب) نمونه‌هایی از پای بندی تابعین به سنت
۱۳۷	۲. شیوه‌ی صحابه و تابعین در روایت سنت و حمایت از آن
۱۳۸	الف) احتیاط در روایت حدیث صرفاً به خاطر حفاظت از آن
۱۴۰	ب) کاستن از میزان روایات برای حمایت از آن‌ها
۱۴۰	ج) زیاده روایت کردن از سوی فرد مطمئن و ثقه‌ای که مردم به او اعتماد می‌کنند
۱۵۱	
۱۵۵	د) کسب اطمینان و تحقیق و بررسی در پذیرش حدیث
۱۶۴	ه) نقد روایات
۱۶۶	و) احتیاط در ادای لفظی احادیث

- مهم‌ترین برنامه‌های تابعین برای حفظ سنت و حمایت از آن: ۱۷۳
۳. شیوه‌ی صحابه و تابعین در آموزش حدیث ۱۷۹
۴. انتشار سنت در این دوره ۱۸۶
- منابع کمکی ۱۹۲
- خودآزمایی ۱۹۲
- مبحث چهارم: سفر برای فراگیری حدیث ۱۹۵
- اهداف خاص این بحث ۱۹۶
- سفر برای فراگیری حدیث ۱۹۷
- الف) فضیلت سفر برای یادگیری حدیث و نیاز به آن ۱۹۷
- ب) نمونه‌هایی از سفر صحابه در جستجوی حدیث ۱۹۹
- ج) نمونه‌هایی از سفر تابعین در یافتن حدیث ۲۰۲
- د) نمونه‌هایی از سفرهای علمای تابعین در جستجوی حدیث ۲۰۵
- ه) ثمرات و دستاوردهای این سفرها ۲۱۳
- منابع کمکی ۲۱۷
- خودآزمایی ۲۱۸
- فصل سوم ۲۱۹
- مبحث پنجم: نگارش سنت ۲۱۹
- اهداف خاص این بحث ۲۲۰
- نگارش سنت ۲۲۱
- پیشگفتار ۲۲۱
- الف) احادیثی که از نگارش سنت نهی کرده‌اند ۲۲۴
- ب) احادیثی که به نگارش سنت اجازه داده یا امر کرده‌اند ۲۲۶

- ج) جمع میان احادیثی که از نگارش سنت نهی کرده‌اند، با احادیثی که آن را روا دانسته‌اند ۲۲۸
- ه) مهمترین کتاب‌هایی که در عهد نبوی در زمینه‌ی سنت نوشته شده‌اند ۲۳۰
- الف) آن چه که به فرمان پیامبر ﷺ نوشته شده بود: ۲۳۲
- ب) ریسندگان و کاتبان پیامبر ﷺ ۲۳۷
- ج) ۱- دیشی که صحابه در عصر پیامبر ﷺ نوشته بودند ۲۳۸
- منابع کمک ۲۳۹
- خودآزمایی ۲۳۹
- مبحث ششم: تدوین سنت ۲۴۱
- اهداف ویژه‌ی این بحث ۲۴۲
- تدوین سنت ۲۴۳
- پیشگفتار ۲۴۳
۱. تدوین سنت در عصر صحابه و تابعین ۲۴۵
- نمونه‌هایی از نگارش سنت توسط تابعین ۲۵۰
۲. تدوین رسمی سنت ۲۵۵
۳. اولین علمایی که پس از بزرگان تابعین به جمع‌آوری سنت پرداختند ۲۵۹
۴. نظر خاورشناسان درباره‌ی تدوین سنت و پاسخ شبهات آنان ۲۶۲
- منابع کمکی ۲۷۲
- خودآزمایی ۲۷۲
- فصل چهارم ۲۷۵
- مبحث هفتم: انواع کتاب‌هایی که در سنت تصنیف شده است ۲۷۵
- اهداف ویژه‌ی این مبحث ۲۷۶

- انواع کتاب‌هایی که در زمینه‌ی سنت نوشته شده است ۲۷۷
- پیشگفتار ۲۷۷
۱. کتاب‌هایی که به صورت باب‌بندی شده نوشته شده‌اند: ۲۷۸
- الف) جوامع ۲۷۹
۱. جامع صحیح بخاری ۲۷۹
۲. صبح مسلم ۲۸۵
- ب) سنن ۲۹۲
۱. سنن ابی داود ۲۹۳
۲. سنن ترمذی مشهور به جامع صحیح ۲۹۶
۳. سنن نسایی ۲۹۹
۴. سنن ابن ماجه ۳۰۱
- ج) مصنفات ۳۰۳
- د) مستدرکات ۳۰۴
- ه) مستخرجات ۳۰۶
- و) موظآت ۳۰۷
۲. کتاب‌هایی که بر اساس اسامی صحابه عنوان‌بندی شده‌اند ۳۱۰
۱. مسانید ۳۱۱
- مسند امام احمد بن حنبل رحمته الله ۳۱۲
۲. کتاب‌های «اطراف» ۳۱۴
۳. معاجم ۳۱۶
۴. کتاب‌هایی که بر اساس اوایل احادیث دسته‌بندی شده‌اند ۳۱۷
۵. مجامع (دایرةالمعارف یا فرهنگ‌های جامع) ۳۱۹

۳۲۰	..... زواند	۶
۳۲۱	..... کتاب‌های تخریح	۷
۳۲۲	..... پاره‌های حدیثی (اجزاء حدیثی)	۸
۳۲۳	..... مشیخات	۹
۳۲۳	..... کتاب‌های «علل»	۱۰
۳۲۴	..... منابع کمکی	
۳۲۷	..... مبحث هشتم: تلاش‌ها و ایستادگی‌های علما در برابر احادیث ساختگی	
۳۲۸	..... اهداف ریژه این بخش	
۳۲۹	..... تلاش‌ها و ایستادگی‌های علما در برابر احادیث ساختگی	
۳۲۹	..... پیش‌درآمد	
۳۳۱	..... ۱. آغاز جعل حدیث	
۳۳۴	..... ۲. عوامل و انگیزه‌های جعل حدیث	
۳۴۲	..... ۳. تلاش‌ها و ایستادگی‌های علما در برابر احادیث ساختگی	
۳۴۸	..... ۴. علایم و نشانه‌های احادیث ساختگی	
۳۵۴	..... ۵. تألیفاتی که درباره‌ی احادیث ساختگی به نگارش درآمده‌اند	
۳۵۵	..... منابع کمکی	
۳۵۶	..... خودآزمایی	
۳۵۷	..... بخش دوم: حجیت سنت	
۳۵۹	..... فصل پنجم: حجیت سنت و تاریخ آن	
۳۶۱	..... پیش‌درآمد	
	..... مبحث اول: معنای حجیت سنت و بیان جایگاه آن در اسلام و منزلتش در برابر قرآن	
۳۶۵	..... کریم	

- اهداف ویژه‌ی این بحث..... ۳۶۵
- معنای حجیت سنت و بیان جایگاه آن در اسلام و منزلتش در کنار قرآن کریم.... ۳۶۷
۱. معنای حجیت سنت..... ۳۶۷
۲. جایگاه سنت در اسلام..... ۳۶۸
۳. جایگاه سنت در قرآن کریم..... ۳۶۹
- الف) سنت موکده..... ۳۶۹
- ب) سنت سببه..... ۳۷۲
- ج) مستقل بودن سنت در قانون‌گذاری..... ۳۷۴
- منابع کمکی..... ۳۷۵
- خودآزمایی..... ۳۷۵
- مبحث دوم: مستقل بودن سنت در قانون‌گذاری..... ۳۷۹
- اهداف ویژه‌ی این مبحث..... ۳۷۹
- مستقل بودن سنت در قانون‌گذاری..... ۳۸۱
- الف) معنای مستقل بودن سنت در قانون‌گذاری..... ۳۸۱
- ب) اقوال علما در این باره..... ۳۸۲
- ج) دلایل مستقل بودن سنت در قانون‌گذاری..... ۳۸۳
- منابع کمکی..... ۳۸۵
- خودآزمایی..... ۳۸۶
- مبحث سوم: دلایل حجیت سنت..... ۳۸۹
- اهداف ویژه‌ی این بحث..... ۳۸۹
- دلایل حجیت سنت..... ۳۹۱
- دلیل اول: قرآن کریم..... ۳۹۲

۳۹۸.....	دلیل دوم: سنت پاک نبوی.....
۴۰۸.....	دلیل سوم: اجماع.....
۴۱۰.....	دلیل چهارم: عصمت پیامبر ﷺ در تبلیغ رسالتش.....
۴۱۴.....	دلیل پنجم: دشوار بودن عمل به قرآن به تنهایی.....
۴۱۸.....	منابع کمکی.....
۴۱۹.....	خودآزمایی.....
۴۲۱.....	مبحث چهارم: آیا گذشتگان در حجیت سنت اختلاف داشته‌اند؟.....
۴۲۱.....	اهداف ویژه این بحث.....
۴۲۳.....	آیا گذشتگان در حجیت سنت اختلاف داشته‌اند؟.....
۴۲۸.....	منابع کمکی.....
۴۲۹.....	خودآزمایی.....
۴۳۱.....	فصل ششم.....
۴۳۱.....	مبحث پنجم: حکم منکرین حجیت سنت.....
۴۳۲.....	اهداف ویژه این بحث.....
۴۳۳.....	حکم منکرین حجیت سنت.....
۴۳۳.....	الف) مقدمات این حکم.....
۴۳۴.....	ب) حکم منکرین حجیت سنت.....
۴۳۷.....	ج) پاره‌ای از آیاتی که بر کفر منکرین حجیت سنت دلالت دارند.....
۴۴۳.....	مبحث ششم: حجیت اخبار آحاد در عقیده.....
۴۴۴.....	اهداف ویژه این بحث.....
۴۴۵.....	حجیت اخبار آحاد در عقیده.....
۴۴۵.....	پیش درآمد.....

- ۴۴۶ ..... الف) حدیث متواتر
- ۴۴۹ ..... ب) احادیث آحاد
- ۴۵۰ ..... ج) احادیث آحاد مفید علم یقین است
- ۴۵۵ ..... د) حجیت آحاد در عقیده
- ۴۵۶ ..... دلایل قرآنی که مفید یقین بودن احادیث آحاد را ثابت می‌کنند:
- ۴۵۸ ..... دلایل عمومی
- ۴۵۸ ..... دلیل اجمال
- ۴۵۹ ..... دلایل عقلی
- ۴۶۳ ..... منابع کمکی
- ۴۶۴ ..... خودآزمایی
- مبحث هفتم: بررسی و بسط شبهات، که پیرامون حجیت سنت برانگیخته شده است
- ۴۶۷ .....
- ۴۶۷ ..... اهداف ویژه این بحث
- ۴۷۱ ..... بررسی شبهاتی که پیرامون حجیت سنت برانگیخته شده است
- ۴۷۱ ..... پیش درآمد
- ۴۷۳ ..... الف) مخالفان قدیمی
- ۴۷۳ ..... خوارج
- ۴۷۸ ..... ب) مخالفین جدید
- ۴۷۸ ..... ۱. خاورشناسان
- ۴۸۵ ..... ۲. برخی از معاصرین مسلمان
- ۴۹۲ ..... منابع کمکی
- ۴۹۳ ..... خودآزمایی
- ۴۹۵ ..... بحث‌های پیشنهادی پیرامون حجیت سنت و تاریخ آن

مقدمه‌ی مترجم

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور أنفسنا و من سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا ضل له و من يضلله فلا هادي له، أشهد أن لا إله إلا الله و أشهد أن محمداً عبده و رسوله، اللهم صل على محمد و على آله و صحبه و سلم.

اما بعد: فان أصدق الحديث كتاب الله و خير الهدى محمد و شر الامور محدثاتها و كل محدثة بدعة و كل بدعة ضلالة و كل ضلالة في النار.

در یکی از مراسم شب‌های قدر سال ۱۳۹۳ در یکی از مساجد شهر سنندج، برخی از دوستان پیشنهاد کردند، برای بهره‌وری بیشتر از این شب‌ها، گرانقدر، بحثی پیرامون: «حجیت سنت در قانون‌گذاری» داشته باشیم، چرا که شیبهات و تردیدها و بحث‌های فراوانی پیرامون آن برانگیخته شده است و لازم است دیدگاه اهل سنت و جماعت در این باره روشن شود، به پیشنهادشان لبیک گفتم و موضوع فوق را انتخاب نمودم و در چند جلسه در مساجد مختلف سطح شهر به

بیان آن پرداختم، بعداً از همان دوستان شنیدم که مطالب بیان شده در آن سخنرانی‌ها بر بعضی ناخوش آمده و نقدها و خرده‌هایی بر آن داشته‌اند و گمان کرده‌اند پیش کشیدن این موضوع به چالش کشیدن آنان است، تا جایی که بعضی وعده داده بودند که با سخنرانی و یا نوارو جزوه به آن پاسخ بدهند!

بهتر دیدم که مستقیماً به پاسخ آنان نپردازم، بلکه با نوشتن کتابی در همین باره، ماجرا را فیصله دهم، تا اینکه به یاد کتابی با همین موضوع افتادم که چند سال پیش در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران خریده بودم، آن کتاب را از کتابخانه‌ام برز آوردم و به دقت مورد مطالعه قرار دادم، آنقدر زیبا و به‌خوبی حق مطلب را ادا کرده بود که احتیاجی به دوباره کاری خودم ندیدم، از این‌رو به ترجمه و تحقیق و تخریح احادیثش پرداختم و حاصل آن کتابی است که در پیش‌رو دارید.

در کنار ترجمه‌ی این کتاب: «حجت السنه و تأریخها» به چند موضوع دیگر نیز اقدام کرده‌ام:

۱. تحقیق بعضی از موضوعات وارد در این کتاب، چراکه بعضی از مطالب به صورت گنگ و مبهم و ناتمام بیان شده است.
۲. در برخی جاها موضوعات و پاراگراف‌ها با هم آمیخته‌اند و وحدت رویه برخوردار نبودند، که ناچار شده‌ام به اصل کتاب مبنی که ویسنده به آنها ارجاع داده است، مراجعه کنم و توضیحاتی را در پاورقی بنویسم.
۳. تخریح همه‌ی احادیث وارده و مراجعه به اصل آنها و بیان شأن ورود آنها تا حدّ توان و توضیحات لازم در پاورقی.
۴. اصلاح بعضی از اغلاط چاپی در کتاب، با توضیحاتی در این باره.

۵. در بسیاری اوقات آیات و احادیث فراوانی بارها تکرار شده‌اند، که ضمن حفظ امانت علمی توضیحاتی بر آنها افزوده‌ام، تا بر خوانندگان گران نیاید و آنان را خسته نکند.

شاید بعضی بر این باور باشند که امروزه سخن گفتن از حجیت سنت کار بیهوده و عبثی باشد، چراکه چهارده قرن پیش مسلمانان بر حجیت بودن آن در تشریح و قانون‌گذاری استدلال کرده‌اند، از این رو فائده‌ای بر این بحث مترتب نخواهد بود و این سؤال را پیش می‌کشد: که آیا میان مسلمانان مگر کسی هست که بگوید: «بله» به حدیث رسول الله ﷺ بر ما لازم نیست و فقط به قرآن باید رجوع کرد؟ در حقیقت باید گفت عموم مسلمانان و علمای بزرگ و ائمه‌ی مسلمین از همان صدر اول تا به امروز بر وجوب عملی پای‌بندی به سنت - اگر به صحت برسد - اجماع کرده‌اند در آن احجتی الزام‌آور دانسته‌اند، اما از همان قرون اولیه برخی از فتنه‌جویان با ایجاد شک و تردید در حجیت سنت - با علل پوچ و واهی - در پی آن بودند که مسلمانان را از دینشان روی گردان سازند، ولی علمای بزرگ اسلام و در رأس آنان: امام زاهدی (رحمه‌الله) در دو کتاب: «الرسالة» و «الام» و سایر کتاب‌هایش به ردّ آنان پرداخته تا جایی که به مرور زمان آن فرقه‌های گمراه و پلید از بین رفتند.

اما امروزه در این برهه‌ی زمانی که خلافت اسلامی به غایب گرائیده و مسلمانان دچار ضعف و رکود و چند دستگی شده‌اند، حال و روز مسلمانان بیشتر به ظرف آشی می‌ماند که مردمان فراوانی برای خوردنش با حرص و ولع گرد آمده‌اند! در چنین حال و روزی، به ندرت می‌توان حامیانی را برای دفاع از کتاب و سنت و زدودن شبهات دشمنان یافت و همین زمینه‌ای را فراهم ساخته است تا

دشمنان اسلام و منافقین بتوانند به شکل سازمان یافته، به توطئه و دسیسه‌چینی علیه اسلام و مقدّسات آنان بپردازند و متأسفانه مسلمانان جاهل و افراد منتسب به اسلام ناآگاهانه با آنان همگام و هم‌آوا شوند! از این رو دشمنان و در رأس آنان بعضی از خاورشناسان مغرض بهترین کار را در ضربه زدن به رکن دوم از ارکان شریعت جاودانه‌ی اسلام یعنی سنت پاک نبوی دانسته‌اند و در این کار، فریبنده‌ترین انواع دسیسه‌ها و توطئه‌ها روی آورده‌اند و آن هم ایجاد شک و تردید در حجیت سنت و وجوب پای‌بندی عملی به آن است.

فائق احمدی

www.ketab.ir